

РЕФЛЕКСИВНО-ДАТИВНИ КОНСТРУКЦИИ С ОПТАТИВНО ЗНАЧЕНИЕ В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК

Доц. д-р Галина Петрова

Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас

Резюме. Обект на изследване в настоящата статия са рефлексивно-дативни конструкции в българския език от типа *танцува ми си и иска ми се да танцувам*. Общото между тях е не само наличието на дателно допълнение и рефлексивна частица *се*, но и изразяването на желание за осъществяването на нещо. Целта на работата е да се съпоставят тези две употреби и да се представи тяхната структурна и семантична специфика, както и условията за употреба.

Ключови думи: рефлексивно-дативни конструкции; желателна семантика; български език

Рефлексивно-дативните конструкции в българския език са интересен обект на изследване както с оглед на семантичната и структурната им специфика, така и с оглед на конкуренцията при употребата им. Формалните показатели на конструкциите са наличието на дателно допълнение (кратка форма на личното местоимение за дателен падеж), на рефлексивна частица *се* и на глагол с ограничена парадигма за трето лице. От гледна точка на семантиката конструкциите от този модел (глагол + *ми се*) изразяват наличие или липса на желание за осъществяване на нещо от страна на одушевен субект, представен от дателната клитика. При част от конструкциите това значение се изразява чрез глаголна лексема с модална семантика (*иска ми се*), а желаното действие или състояние се представя от подчинено *да*-изречение като задължителен структурен елемент, напр. *Иска ми се да танцувам*. При друга част от конструкциите желателната семантика е имплицитна, като с глаголната лексема се обозначава желаното действие или състояние, напр. *Танцува ми се*. Тези особености на рефлексивно-дативния модел провокират въпросите синонимни и заменяеми ли са конструкциите, има ли ограничения или специализация при употребата им, както и от какво е обусловена желателната семантика при варианта без глагол с модално значение. За целта в работата ще бъде разгледана структурната и семантичната специфика на двете разновидности, начинът, по който чрез тях се концептуализира желанието, както и условията за тяхната употреба.

Конструкциите с желателна семантика са били и продължават да бъдат обект на интерес от страна на езиковедите. Изследователските аспекти са различни и най-общо са свързани с анализ на конструкциите от семантична, морфологична и синтактична гледна точка (Rozhnovskaya 1959, 408 – 414; Ivanova&Cholakova 1973; Nitsolova 2008, 240 – 241, 246; Popov 1979: 82 – 83; Penchev 1984, 104 – 105; Penchev 1993, 173 – 176; Koeva 2004, 199 – 206; Petrova 2006, 135 – 141, 154 – 156; Dzhonova 2008; Dimitrova 2015; Petrova 2017 др.). В българската лингвистична литература, въпреки немалкото изследвания, все още съществуват различия по отношение същността на тези своеобразни конструкции. Те се дължат не само на различния изследователски аспект, но и на използваната теоретична база. В настоящата работа ще бъде приложен актуалният за съвременната генеративна лингвистика семантико-синтактичен подход.

Подобни структури се срещат обаче и в другите славянски езици, което ги прави интересен обект на съпоставителни изследвания както по отношение на тяхната разпространеност, така и по отношение на формалната им специфика и нюанси в значението. Междуетезиковите анализи с такава насоченост са най-вече в рамките на руския език и на южнославянските езици (Georgiev 1990; Ivanova 2016, 358 – 367; Uhlik – Žele 2018; Mitkovska 2019 и др.). Засиленият интерес към контрастивните изследвания е още един мотив за насочване на вниманието към спецификата на българския структурен модел и неговите семантични разновидности. Това по наше мнение би било надеждна основа за бъдещи по-задълбочени изследвания в областта на славянския синтаксис.

Анализът в изложението включва, на първо място, начина, по който се концептуализира желанието чрез този вид конструкции, както и отражението му върху начина на структуриране. На второ място, в работата се проследяват семантичната специфика на конструкциите, семантичните разновидности и условията за употреба.

1. Специфика на концептуалния и структурния модел при изразяването на желателната семантика

От лингвистична гледна точка опативността е едно от основните типове модални значения (TFG 1990, 67 – 68) и има отношение към т.нар. субективна модалност. Един от начините за изразяване на опативно значение е лексикалният, каквито са случаите с употребата на глагола *искам* с модално значение, напр. *Искам да танцувам, Искан ми се да танцувам*. Другият начин е свързан с употребата на конструкции без модален показател, напр. *Танцува ми се*. Въпросите, които пораждаат тези употреби, са два: синонимни ли са конструкции (1.1.) и какво обуславя желателната семантика при варианта с липсващ глагол с модално значение (1.2.).

1.1. Безспорно е, че вариантите имат сходна семантика. При структури с личния глагол *искам* (напр. *Искам да спя*) са възможни две разбирания – някой има намерение, възнамерява да спи (защото например вече е късно през нощта) или има желание за сън (защото например е уморен). В контекста на второто разбиране синонимна като употреба се явява конструкцията *Спи ми се*, която недвусмислено насочва към наличието на физиологична потребност от сън. Същото се отнася и до употреби като *Не искам да пуша* и *Не ми се пуши*. И тук конструкцията с личен глагол може да се разбира, от една страна, като волеизява, свързана например с намерението да се откажат цигарите, или от друга страна, като липса на желание за пушене. Изразът *Не ми се пуши*, от своя страна, означава единствено липса на такова желание. Красноречива илюстрация за различието между тях и за семантичната специализация на втория вариант е съвместната им употреба, напр.:

(1a) *Искам да спя, но не ми се спи* (т.е. не ми идва сън).

(1б) *Не искам да пуша, но ми се пуши*.

При употребите в (1) на интенцията за осъществяване или неосъществяване на съответното действие се противопоставя наличието или липсата на потребност от същото действие, а като следствие – и на желание или нежелание от страна на логическия субект. Важно е, че в структурите без модален лексикален показател желанието се представя като непреднамерено, защото е мотивирано от вътрешна потребност, която трябва да бъде задоволена.

Различието в концептуализацията се отразява и върху различния начин на структуриране. И при двата варианта е налице субект на желанието със семантична роля експериментатор. При първия обаче той е в подложна позиция, а при втория се реализира като дателно допълнение. Този факт може да бъде обяснен чрез естеството на потребността. Тя представлява особено вътрешно усещане за нуждите на организма и в този смисъл се явява в ролята на подбуждаща сила, на фактор, каузиращ появата на желание. Ето защо тук липсата на интенция от страна на субекта се изразява чрез промяна в структурния модел, при която експериментният аргумент (желаещ) се проектира в обектна позиция.

Изразяването на експериментатора с дателен конституент е характерно за всички славянски езици. В българския език обаче той се представя с дателна клитика, която не може да бъде изпусната или заменена със съществително име (2a). Възможно е удвояване със съществително име (2б) или с пълна форма на местоимението (2в):

(2a) *Танцува ми се*.

(2б) *И на момичетата им се танцува*.

(2в) *И на тях им се танцува*.

Причината за задължителната употреба на дателната клитика в българския език е свързана с историческия развой на българския език от синтетизъм към аналитизъм, т.е. със загубата на падежната система при имената.

1.2. Вторият въпрос, който провокират конструкциите от типа *спи ми се/не ми се спи*, е какво обуславя желателната им семантика при липсата на лексикален показател. Глаголите, които се явяват в конструкциите (*спя, танцувам, пуша* и т.н.), представят желаното действие, но нямат отношение към модалността, съответно и към ролята експериентор (субект на желанието) на дателното допълнение. Би могло да се предположи, че самата конструкция (третолитен глагол, дателна клитика и частица *се*) обуславя опитативното значение. Тази теза обаче се опровергава от факта, че има изречения със същата комбинация от елементи, които допускат друго разбиране (вж. Penchev 1998, 150), напр.:

(3) *Нищо не ми се обяснява.*

Пример (3) може да се тълкува по два начина – никой нищо не ми обяснява или нямам желание да обяснявам нищо. Това показва, че сама по себе си конструкцията не обуславя опитативното значение и че зад еднаквата повърхнинна структура стоят различни генериращи механизми, т.е. различни изходни структури.

При първата интерпретация дателната клитика е вътрешен аргумент със семантична роля адресат (този, на когото се обяснява нещо). Появата ѝ в (4а) е обусловена от аргументните изисквания на глагола – *обяснявам* (някой, нещо, **на някого**). Що се отнася до структурата в (4б), тя е резултат от пасивна дитеза:

(4а) *Никой нищо не ми обяснява.*

(4б) *Нищо не ми се обяснява (от никого).*

Появата на частицата *се* в (4б) е сигнал, че аргументът с роля агенс (*никой* от 4а) е освободил подложната позиция, при което формата на глагола се променя от активна в пасивна (*обяснявам* → *обяснява се*). Освен синтактично разместване, в (4б) е налице и редукция в синтаксиса на външния аргумент (*от никого*).

При втората интерпретация семантичната роля на дателната клитика е експериентор (желаещ). Позиция за такъв аргумент отваря личният глагол *искам*. Аргументът, както вече посочихме, е външен и се реализира като подлог. Желаното действие или състояние се изразява с *да*-изречение, което е в обектна позиция (5а). Когато желанието е породено от субективна потребност, т.е. при липса на интенция от страна на субекта, е налице промяна в концептуалния модел, а съответно и в структурния. Тази промяна е свързана с проектиране на експериентора в непряка обектна позиция, а на зависимата пропозиция (*да*-изречението) – в подложна (5б). Сигнал за тази трансформация е появата на частицата *се* за образуване на безличната рефлексивна форма *иска се*, т.е.

налице е същият трансформационен механизъм както при пасивизацията, но тук в (5б) диатезата е оптативна:

(5а) *Искам да танцувам.*

(5б) *Иска ми се да танцувам.*

В (5б) е налице и още една особеност: кореферентност на експериментния аргумент с аргумента в подложна позиция на *да*-изречението, т.е. желаещият и вършителят на желаното действие са едно и също лице – *Иска ми¹ се (аз¹) да танцувам*. Този факт е важен с оглед на това, че позволява вторично преобразуване, свързано с неизразяване на глагола с модално значение от изходната структура, напр.:

(6) *Иска ми се да танцувам* → *Танцува ми се*.

Пример (6) обяснява оптативното значение на конструкциите с липсващ лексикален модален показател, както и ролята експериментор (усещаш желание) на дателната клитика. Той показва, че изходна за конструкциите с желателна семантика от типа *танцува ми се*, *спи ми се* и т.н. е двупредикатна структура, включваща безлично главно изречение и подчинено подложно *да*-изречение (вж. Petrova 2006, 154 – 156). Освен това, ако глаголът в подчиненото подложно изречение е непреходен, конструкцията е безлична, а глаголът е в 3 л. ед.ч. (*Спи ми се*, *Не ми се ходи на плаж*). Ако е преходен, конструкцията е двусъставна, а глаголът е в 3 л. ед.ч. или в 3л. мн.ч. (*Яде ми се сладолед*, *Ядат ми се ягоди*).

Възможността за вторично преобразуване на двупредикатната структура обаче е ограничена. Едно от условията, както вече споменахме, е наличието на кореферентност (еднаквост) между субекта на желанието и подлога в подчиненото изречение. Липсата на кореферентност възпрепятства трансформацията, напр.:

(7) *Иска ми¹ се (ние²) да танцуваме.*

Факторът кореферентност е важен и определящ, защото именно той е в основата на значението ‘желание за нещо, породено от усещането за субективна потребност’. Липсата на кореферентност означава, че това е субективно мотивирано желание, но неосновано на усещането за потребност. Ето защо при тези употреби конструкцията *иска ми се* е еквивалентна с аналитичните форми за условно наклонение на глаголите *желая*, *искам*, напр.:

(8а) *Иска ми се (Бих желала/Бих искала) Covid да свърши, за да можем да се прегръщаме* (spisanie8.bg).

(8б) *Ирен Кривошиева: Ламбо заслужава паметник, иска ми се (Бих искала/Бих желала) Вежди Рашидов да го направи* (impression.bg).

(8в) *Иска ми се (Бих искала/Бих желала) да се върнем на въпроса за разногласията във Вашата партия („Още от деня“, БНТ, 03.02.2021).*

Вторичната трансформация е невъзможна и когато, въпреки наличието на кореферентност, глаголът в подчиненото изречение е от свършен вид (вж. Rozhnovskaya, 1959: 410), напр.:

(9а) *Иска ми се да потанцувам* (**Потанцува ми се*).

(9б) *Иска ми се да поспя* (**Поспи ми се*).

Това, че структурите от типа *спи ми се* не допускат употребата на свършени по вид глаголи, обуславя по-голямата фреквентност на конструкциите от типа *иска ми се да*, напр.:

(10а) *Искаше ми се да легна на тревата.*

(10б) *Искаше ми се да скоча от радост.*

По-различна е употребата на свършени по вид глаголи в изречения като *При-ти ми се кафе*, *Приядоха ми се череши*, *Отяде ми се* и др. Особеното тук е, че изходни за тях се явяват структури с префигиран глагол с модално значение, т.е. *Прииска ми се да пия/ да ям*, *Отиска (Отиця) ми се да ям*. Ролята на представките е да представят другите две възможни фази, свързани с появата (представка *при-*) или изчезването (края) на желанието за нещо (представка *от-*). Доказателство за това, че префигиран е глаголът с модална семантика, представлява фактът, че лексеми като „припивам“ и „прияждам“ няма, а глаголът *отяждам* означава ‘ям, изяждам част от нещо’ (Andreychin at al., 2008), т.е. значението му няма нищо общо със семантиката ‘престава да ми се яде’ (Petrova 2017, 73).

Вторично преобразуване е невъзможно и при наличието на дателно допълнение в подчиненото изречение (11б) за разлика от липсата му (11а). Това, както и спецификата при употребата на медиални *се-/си-*глаголи (12) се обяснява с ограниченията при клъстеризацията на местоименните клитики (вж. Petrova&Ivanova 2017):

(11а) *Не ми се иска нищо да обяснявам* (на когото и да е) → *Нищо не ми се обяснява.*

(11б) *Не ми се иска нищо да **ти** обяснявам* → **Нищо не ми **ти** се обяснява.*

(12а) *Не ми се искаше да **се** качвам до върха* → *Не ми се качваше до върха* (**Не ми се се качваше до върха*).

(12б) *Не ми се иска да **си** тръгвам оттук* → *Не ми се тръгва оттук* (**Не ми си се тръгва оттук*).

Тези, както и други фактори от формално естество (вж. Rozhnovskaya 1959, 412), обуславят по-широката употреба на конструкциите от типа *иска ми се да*. Има обаче и още едно условие, което се явява определящо за възможната вторична трансформация. То е свързано със специализацията на конструкциите от типа *спи ми се/не ми се спи*, на която е посветена следващата част от изложението.

2. Семантична специфика и условия за употреба на желателните конструкции

Семантичната специализация на конструкциите от типа *спи ми се/не ми се спи* е да представят желание, което е предизвикано от усещането за наличие на някаква вътрешна потребност – първична или вторична.

Първичните потребности са базисни и се основават на биологични нужди на организма. Това са усещанията за жажда и глад, за необходимост от сън и т.н., напр. *Не ми се яде, Пие ми се вода, Спи ми се, Ходи ми се до тоалетната* и др. (вж. Petrova 2006, 135 – 141). Тези физиологично обусловени (или органични) потребности са универсални по характер.

Вторият вид потребности са специфични за всеки човек. Те се определят като вторични, защото са мотивирани от субективни предпочитания, нагласи, интереси от различно естество, които удовлетворяват усещания за приятност, комфорт, духовна и естетическа наслада и т.н. (вж. Petrova 2006, 154 – 156). Така например желанието да ядеш сладолед или да пиеш уиски, не означава, че си гладен или жаден, а е обусловено от лични вкусови предпочитания. Същото се отнася и до различни по вид дейности и занимания като спорт (*Карат ми се ски*), забавления (*Танцува ми се*), изкуство (*Слуша ми се предкласика*), междуличностни контакти (*Не ми се общува с такива хора*) и т.н., т.е. до цялата социална, културна и духовна сфера, която е значима и удовлетворяваща за личността.

Въз основа на двата вида потребности се обособяват съответно и две семантични разновидности при оптативните конструкции с липсващ модален лексикален маркер. Едните представят желание, обусловено от усещането за първична потребност, а другите представят желание, обусловено от усещане за вторична потребност. Важно е да се отбележи, че именно тази семантична специализация се явява определяща за употребата на конструкциите от типа *спи ми се/не ми се спи*. Когато с двупредикатната структура се обозначава желание, което е субективно мотивирано, но не е основано на актуална за даден момент първична или вторична потребност, трансформацията е невъзможна (13). При част от случаите конструкцията *иска ми се* е еквивалентна на кондиционалната форма на глаголите *желая, искам* (13а). При друга част глаголът в подчиненото *да*-изречение не е във форма за сегашно, а за минало неопределено (13б) или минало предварително време (13в):

(13а) *Иска ми се (Бих желал/Бих искал) да спя цяла вечност → *Спи ми се цяла вечност.*

(13б) *Бях много уморена. Искаше ми се да съм приключила с този разговор.*

(13в) *Иска ми се да не бях гледала този филм, толкова ме потисна.*

От семантичната специализация на конструкциите от типа *спи ми се* произтича и възможността или невъзможността за включване на глаголи в тях. По принцип обхватът е твърде широк. Това трябва да бъдат глаголи, които означават действия или състояния, с които да се задоволяват първични или вторични потребности или такива, които да бъдат качествявани като неприемливи.

Що се отнася до ограниченията, те са предимно семантични и засягат глаголи, които означават автоматични, неподвластни на волеви контрол реакции на организма, които просто се случват независимо от волята на субекта. Така например нелогично е да имаме желание да мигаме (**мига ми се*), да се изпотяваме (**изпотява ми се*), да забравяме (**забравя ми се*), да дишаме (**диша ми се*) и т.н. (Petrova 2006: 140). Различна е обаче ситуацията, при която става въпрос за качеството на въздуха – *Диша ми се чист въздух, Не ми се дишат отрови* (Petrova 2017, 71). Подобно е положението и със слуховото и зрителното възприятие, означавани с перцептивните глаголи *чувам* и *виждам*, т.е. **чува ми се*, **вижда ми се* (Petrova 2006, 120 – 121, 140). Тук също са налице нетипични употреби, при които конструкциите са употребени в друг контекст, а глаголите с друго значение, напр. *Не ми се чуват* (=слушат) *такива приказки, Не ми се вижда* (= среща) *с него*. Същото например се отнася и до глагола *мръзна* в изречението *Не ми се мръзне по спирките*, което означава, че не ми се чака на спирките, където е студено. В случая аз не мога да контролирам мръзненето, но в моя контрол е да стоя или да не стоя на спирките.

Заклучение

Въз основа на представения анализ може да се направи обобщението, че конструкции от типа *иска ми се да* са резултат от оптативна диатеза на конструкции с личния глагол *искам*: *аз искам да* → *иска ми се да*. Причина за това е различният начин на концептуализация, свързан с представяне не на волеизява, а на субективно мотивирано желание за нещо. Конструкциите с неизразен модален компонент са резултат от вторична трансформация: *Иска ми се да танцувам* → *Танцува ми се*. Те се отличават със семантична специализация, свързана с изразяването на желание за нещо, породено от усещането за наличие на вътрешна потребност – първична или вторична. Тази семантика може да се изразява и с двупредикатните структури, което обяснява възможността за синонимна употреба. Тяхната сфера на функциониране обаче е по-широка, защото могат да изразяват и желание, което е субективно мотивирано, но неосновано на вътрешна потребност.

ЛИТЕРАТУРА

- Андрейчин и др., 2008. *Български тълковен речник*. София: Наука и изкуство.
- Георгиев, И., 1990. *Безличные предложения в русском и болгарском языках*. София: Народна просвета.
- Джонова, М., 2008. Аргументна структура на изреченията, съдържащи предикати с непряко допълнение от типа *сти ми се* (сс. 231 – 241). В: *BULGARISTIKA – STUDIA ET ARGUMENTA*. München: Verlag Otto Sagner.

- Димитрова, М., 2015. Оптативните конструкции в съвременния български език: свобода и ограничения в образуването им (сс. 25 – 37). *Български език*, 3.
- Иванова, Е.Ю., 2016. Безличные предложения с обязательным местоименным выражением экспериенцера в болгарском языке (сс. 332 – 368). В: *Архитектура клаузы в параметрических моделях: синтаксис, информационная структура, порядок слов*. Москва: Издательский дом ЯСК.
- Иванова, К., Чолакова, Кр., 1973. Залогът като граматична и лексикографска проблема (сс. 167 – 181). В: *Славянска филология*, Т. 12. София: Издателство на БАН.
- Коева, Св., 2004. Синтактично и семантично описание на диатезите в българския език (сс. 182 – 231). В: *Когнитивна граматика на българския и френския език – описание и формализация*. София: Издателство на БАН.
- Ницолова, Р., 2008. *Българска граматика. Морфология*. София: Издателство на Софийския университет.
- Пенчев, Й., 1984. *Строеж на българското изречение*. София: Наука и изкуство.
- Пенчев, Й., 1993. *Български синтаксис. Управление и свързване*. Пловдив: Пловдивско университетско издателство.
- Пенчев, Й., 1998. *Синтаксис на съвременния български книжовен език*. Пловдив.
- Петрова, Г., 2006. *Семантични роли на кратките дательни местоимения*. Бургас: Димант.
- Петрова, Г., 2017. Желателни конструкции в българския език: концептуализация и структурна специфика (сс. 65 – 75). В: *Език и психология*. Бургас: Либра Скорп.
- Петрова, Г., Иванова, Е.Ю., 2017. Клъстеризация на местоименните клитики в българския език: възможности и ограничения (сс. 116 – 130). В: *Съвременни тенденции в езиковедските изследвания*. София: Издателство на БАН.
- Попов, К., 1979. *Съвременен български език. Синтаксис*. София: Наука и изкуство.
- Рожновская, М.Г., 1959. *Вопросы грамматики болгарского литературного языка*. Москва: Изд. Академии наук СССР.
- ТФГ, 1990. *Теория функциональной грамматики. Темпоральность. Модальность*. Ленинград: Наука.
- Mitkovska, L., 2019. Types of Modality in South Slavic Stative Reflexive-Dative Constructions (pp. 260 – 287). *Slověne*, Vol. 8, № 2.

Uhlik, M., Žele, A., 2018. Impersonal Constructions in Slovenian: A Comparison with Other South Slavic Languages and Russian (pp. 99–111). *Jezikoslovni zapiski*, 24.

REFERENCES

- Andreychin, L. et al., 2008. *Balgarski talkoven rechnik*. Sofia: Nauka i izkustvo.
- Georgiev, I., 1990. *Bezlichnye predlozheniya v rusском i bolgarskom yazykah*. Sofia: Narodna prosveta.
- Dzhonova, M., 2008. Argumentna struktura na izrecheniyata, sadarzhashti predikati s nepryako dopalnenie ot tipa *spi mi se*. In: *Bulgaristika – Studia Et Argumenta*. München: Verlag Otto Sagner, 231 – 241.
- Dimitrova, M., 2015. Optativnite konstruksii v savremenniya balgarski ezik: svoboda i ogranicheniya v obrazuvaneto im. *Balgarski ezik*, 3, 25 – 37.
- Ivanova, E.Yu., 2016. Bezlichnye predlozheniya s obyazatelynym mestoimennym vyrazheniem eksperientsera v bolgarskom yazyke. In: *Arhitektura klauzy v parametricheskih modelyah: sintaksis, informatsionnaya stuktura, poryadok slov*. Moskva: Izdatelyskiy dom YASK, 332 – 368.
- Ivanova, K., Cholakova, Kr., 1973. Zalogat kato gramatichna i leksikografaska problema. In: *Slavyanska filologiya*, 12. Sofia: Izdatelstvo na BAN, 167 – 181.
- Koeva, Sv., 2004. Sintaktichno i semantichno opisanie na diatezite v balgarskiya ezik. In: *Kognitivna gramatika na balgarskiya i frenskiya ezik – opisanie i formalizatsiya*. Sofia: Izdatelstvo na BAN, 182 – 231.
- Nitsolova, R., 2008. *Balgarska gramatika. Morfologiya*. Sofia: Izdatelstvo na Sofiyskiya universitet.
- Penchev, Y., 1984. *Stroezh na balgarskoto izrechenie*. Sofia: Nauka i izkustvo.
- Penchev, Y., 1993. *Balgarski sintaksis. Upravlennie i svarzvane*. Plovdiv: Plovdivsko universitetsko izdatelstvo.
- Penchev, Y., 1998. *Sintaksis na savremenniya balgarski knizhoven ezik*. Plovdiv.
- Petrova, G., 2006. *Semantichni roli na kratkite datelni mestoimeniya*. Burgas: Dimant.
- Petrova, G., 2017. Zhelatelni konstruksii v balgarskiya ezik: kontseptualizatsiya i strukturna spetsifika. In: *Ezik i psihologiya*. Burgas: Libra Skorp., 65 – 75.
- Petrova, G., Ivanova, E.Yu., 2017. Klasterizatsiya na mestoimennite klitiki v balgarskiya ezik: vazmozhnosti i ogranicheniya. In: *Savremenni tendentsii v ezikovedskite izsledvaniya*. Sofia: Izdatelstvo na BAN, 116 – 130.

- Popov, K., 1979. *Savremenien bulgarski ezik. Sintaksis*. Sofia: Nauka i izkustvo.
- Rozhnovskaya, M.G., 1959. *Voprosy grammatiki bolgarskogo literaturnogo yazyka*. Moskva: Izd. Akademii nauk SSSR.
- TFG, 1990. *Teoriya funktsionalnoy grammatiki. Temporalynosty. Modalynosty*. Leningrad: Nauka.
- Mitkovska, L., 2019. Types of Modality in South Slavic Stative Reflexive-Dative Constructions. *Slověne*, 8(2), 260 – 287.
- Uhlik, M. , Žele, A., 2018. Impersonal Constructions in Slovenian: A Comparison with Other South Slavic Languages and Russian. *Jezikoslovni zapiski*, 24, 99 – 111.

REFLEXIVE-DATIVE CONSTRUCTIONS WITH OPTATIVE MEANING IN BULGARIAN

Abstract. This article analyzes and compares two types of Bulgarian reflexive-dative constructions with optative meaning: bi-clausal (*Иска ми се да танцувам* ‘I wish to dance’) and monoclausal (*Танцува ми се* ‘I feel like dancing’). It presents the structural and semantic specificity of these constructions as well as the possibilities and constraints for their use. Both structures are distinguished by the presence of a verb in the third person, the reflexive particle *се* and an obligatory dative clitic expressing an experiencer argument. The bi-clausal constructions are viewed as resulting from optative diathesis: *аз искам да* ‘I want to’ → *иска ми се да* ‘I wish to’. The monoclausal constructions are viewed as resulting from a further transformation: *Иска ми се да танцувам* → *Танцува ми се*. The semantic specialization of the monoclausal constructions is to express a desire for something based on an internal need (primary or secondary). The dative argument is understood as a ‘feel like/experiencer’ subject of the denoted event.

Keywords: reflexive-dative constructions; optative meaning; Bulgarian

✉ **Dr. Galina Petrova, Assoc. Prof.**

Scopus Author ID: 57194029170

ORCID iD: 0000-0003-2009-6778

Assen Zlatarov University

1, Prof. Jakimov St.

8010 Burgas, Bulgaria

E-mail: galyapetro@abv.bg